

УДК 378.016:78

Сі Даофен

ЗНАЧЕННЯ НАРОДНО-ПІСЕННОЇ ТВОРЧОСТІ У ВИКОНАВСЬКОМУ МИСТЕЦТВІ КИТАЮ

Проблема вивчення китайської вокально-музичної культури є актуальною у зв'язку з тим, що на сучасному етапі ця сфера остаточно сформувала свої професійні ознаки. Сьогодні основною задачею вивчення питань розвитку національної вокальної школи Китаю є усвідомлення процесів, які зумовили повернення до традицій вітчизняного виконавського вокального мистецтва на новому якісному рівні. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми може стати ретельне вивчення досвіду Китайської вокальної школи, зокрема, узагальнення обов'язкових канонів традиційного народного і професійного мистецтва. Вагомість її досягнень і роль, яку вона зіграла у формуванні музичної культури Китаю, повною мірою засвідчує актуальність цієї проблеми.

Мета статті полягає у визначенні ролі народно-пісенної творчості у виконавському мистецтві Китаю. Адже у китайській музичній культурі найтіснішим чином пов'язаний спів, музичний супровід і танець. Це підтверджено практикою народного музикування, а також встановленнями придворного і храмового церемоніалу. Розуміння музики як синтетичного мистецтва звуку, слова і жесту пронизує всю китайську філософію мистецтва, воно незмінне впродовж всієї багатовікової історії китайської культури, тому зберігає своє значення і сьогодні. Старокитайська мудрість свідчить: «Поезія породжує ідею, пісня народжує звуки, звуки породжують рух. Ці три елементи беруть свій початок у серці людини. Вже потім на допомогу приходять музично-інструментальне виконання» [1, с. 263]. Тому музикознавське дослідження китайської співацької школи у взаємодії з тими або іншими художніми явищами, є аналізом окремої (суто специфічної) галузі музичного мистецтва в єдності та різноманітті.

Китайська народна пісенна творчість, котра зародилася у глибокій старовині, зберегла велике різноманіття й відображає різноманітні аспекти життя. Китайська народна пісня в своїх кращих зразках відрізняється задушевною співучістю, повнотою життєвих відчуттів. Розвиваючись на основі пентатонічного ладу, китайські народні пісні володіють вельми широким інтонаційним діапазоном, що допускає рух мелодії не тільки по інтервалах секунди, терції, квартали але і більш широких інтервалів. Це значно розширює коло мелодійних інтонацій і збагатив засоби музичної виразності, тим самим додаючи чудову своєрідність органічній структурі китайського народного мелосу. Всі ці властивості поступово акумулювалися в музичному середовищі, одночасно формуючи духовну ауру Китаю, його

художньо-естетичне обличчя, палітру стилістичних, жанрових і образно-тематичних смаків в пісенному музиченні, у всьому різноманітті вокальних жанрів.

Характерними особливостями китайської народної пісні є різноманіття тематики і жанрів. Старокитайський мислитель і педагог Конфуцій (551-479 до н. е.) на основі поширених у той час гімнів, обрядових, трудових і інших народних пісень, склав першу в Китаї збірку під назвою «Шицзін» («Книга пісень»). Дотепер ця книга є одним з першоджерел китайської культури. Музика пісень «Шицзін» не збереглася, але ґрунтуючись на нотних зразках Суньської династії Чжу Сі (XII століття), що дійшли до наших часів, можна зробити висновок, що вони були близькі до музичної декламації. Збірка «Шицзін» має дві частини, а саме: перша містить оди і гімни ритуального характеру, що виконувалися в храмах і жертовниках (звідси виникає цілком обґрунтоване припущення про подвійну природу цих зборів якнайдавніших співів); друга пісні, створені поетами і служителями культури – «гэ фан» це співи народного походження, «сун» – оди і гімни пісенного характеру. Виокремлюючи значення співацької діяльності в Китаї Б.Васильєв [2, 18], виказав припущення про те, що ритуальні й придворні співи були штучно сполучені з першою частиною і, можливо, це зробив ніхто інший, як сам Конфуцій. Він був першим тлумачем і пропагандистом цієї збірки. Конфуцій побудував вчення про стародавню мораль і етичний борг, тому «знання «Шицзіна» допомагає нам захоплювати інших людей і спрямовувати їх по праведному шляху, допомагає людині зрозуміти свої внутрішні спонуки і відчуття» – учив Конфуцій [3, с. 187].

У китайському музичному мистецтві спостерігається тісний зв'язок між національним мелосом і розмовною мовою. Інтонація, мовний наспів є найважливішим елементом вимовного китайського слова. За допомогою інтонації китаєць відрізняє однакові за складом звуків слова. У китайській мові є лише небагато спільних фонетичних складів-слів (у пекінському прислівнику - близько 420, у кантонському прислівнику - близько 700). Цієї кількості слів-складів було б зовсім не досить для вираження величезного світу понять, представлень, назви предметів, дієслів, прислівників, що є змістом словникового фонду китайської мови, якщо б вони вимовлялися в одній інтонації. Інтонація, із якою вимовляється той чи інший склад, у великій мірі приумножує виразні засоби китайської мови, її здатність виражати все різноманіття понять. У зв'язку з цим слід відмітити те величезне значення, що належить інтонації-наспіву в народній мові; звідси – природна інтонаційна чуйність китайського народу, його здатність до точної фіксації майже невловимих для вуха європейця інтонаційних нахилень.

Будучи невід'ємним елементом вимовного слова, інтонація в китайській мові визначає її образне значення. Таких основних

інтонацій у китайській мові чотири: висхідна, низхідна, рівна й нисхідно-висхідна. Один й той самий склад, вимовлений з різним інтонаційними нахилами, позначає зовсім різні поняття [1, с. 264].

Музика найповніше відбиває життя китайського народу, його думки, почуття, надії. Основним жанром такої музичної творчості є народна музика, що володіє могутньою життєвою силою й багатим змістом. У Китаї свято зберігають традиції народно-музичної творчості, тому постійно проводяться заходи щодо запису й упорядкування знайдених матеріалів. І хоча зібрані матеріали представляють лише крихітну частку народнопісенної творчості, проте ця скрупульозна робота дуже впливає на розвиток національної вокально-хорової музики [4, с. 249].

Вокальна національна школа завжди спрямована на певний світогляд, і при цьому вона вносить свої корективи у розуміння художньо-естетичних тенденцій та явищ. Вона знаходиться у постійному контакті з проблемами сучасності, вирішуючи музично-естетичні, морально-етичні і особово-психологічні питання школа здійснює пошук нових засобів удосконалення своєї діяльності. Отже, мотивація художньої діяльності окремої школи стає допоміжною силою наукового розкриття масштабних культурно-мистецьких процесів.

Давні філософи (Аристотель, Аристид, Квінтіліан, Конфуцій, Плутарх та ін.), досвід музичних систем різних країн світу (З. Кодая, Б. Тричкова, А. Сузукі та ін.), дослідження сучасних педагогів (К. Судаков, Г. Маляренко), психологів (Л. Бочкарьов, І. Калмиков, Г. Шпет), підкреслюють, що саме народно-пісенна творчість вже на ранніх етапах розвитку дитини суттєво впливає на формування свідомості, мислення, відчуттів, оскільки мозок людини сприймає її з моменту народження.

Особлива стійкість традиції китайської музики обумовлена значною мірою величезною роллю музики в організації суспільства, визнанням її як важливої складової, яка безпосередньо формує дійсність. Велику роль при цьому слід надати релігії й філософії, що визначають закономірності музичного мистецтва, які треба неухильно виконувати. Насамперед це стосувалося музики культової та палацової, що займала привілейоване положення в музичній культурі Китаю протягом сторіч, при явному обмеженні музики для розваг. Ставлення конфуціанства й китайської держави до музики як виховую чого та формуючого фактору, яке є беспрецедентним в історії цивілізацій, можна вважати однією з основних специфічних рис китайської цивілізації.

Китайська народна пісня, маючи глибокі корені, відрізняється великим жанровим різноманіттям та відображає різні сторони життя. Ще в період династії Чжоу, коли народні пісні й танці одержали високу оцінку, імператори призначали спеціальних чиновників, котрі старанно збирали народні вірші та пісні. Аналіз змісту китайської народнопісенної творчості дозволяв імператорам визначати настрої народних мас. У

такий спосіб китайська народна пісня значно вплинула на розвиток національної музики й літератури.

Найбільша кількість народних пісень тематично пов'язана з трудовими процесами. Для кожного виду робіт народ створював мелодико-тематичні збірки пісень. У процесі їх створення велику роль грають метро-ритмічні особливості. Так, важливе організуюче значення має музичний ритм у роботі будівельників, човнярів, веслярів. На відмінність від цієї групи пісень особливою мелодійністю та плавним ритмом відрізняються ліричні вівчарські пісні [4, с. 251]. Крім об'єднуючого й організуючого дії музичного ритму, у народних піснях закладена велика надихаюча сила: їх бадьорі, життєрадісні мелодії піднімають настрій, зменшують утому. Тому особливістю трудових пісень, крім карбованого ритму та широких мелодій, є також поетичний й наспівно-ніжний колорит.

У такі періоди, коли робота не вимагала великої уваги та напруги сил, заспівувач нерідко перетворювався в імпровізатора. Натхненно створюючи нові музичні строфи на побутові теми, яскраво, наочно й жваво відтворюючи образи окремих людей, розповідаючи про героїчні подвиги й історичні події чи, роблячи поетичні замальовки картин природи, народний співак тим самим уводить своїх слухачів у світ краси, поезії і музики.

У плині тисячоріч китайський народ створив багато музичних творів, котрі є скарбницею його народної пісенної творчості. Поступово ритмічні вигуки, які супроводжували трудові дії, оформлялися в мелодії, що відрізнялися високою музикальністю й культурою виконання. Тому пісенну народну творчість варто розглядати як відображення життєвих явищ та історичних процесів. З іншого боку, у китайській народнопісенній творчості знайшли підтвердження багато важливих естетичних принципів та норм.

Загалом, співацька творчість китайського народу побудована на основі народної пісні, кращі зразки якої відрізняється задушевною співучістю повнотою живого відчуття. Китайська народно-пісенна творчість володіє вельми широким інтонаційним діапазоном, що допускає рух мелодії не лише по інтервалах секунди, терції, кварта або квінти, але і сексти, септими, октави і більш широких інтервалів. Це нескінченно розширило круг народно-пісенних інтонацій, збагатило виразні засоби, додало своєрідність органічній структурі китайського народного мелоса.

У висновках доречно підкреслити, що історичне значення китайської народної пісні є величезним, адже вона значно вплинула на розвиток національної культури країни. Прикладом цього служать народні пісні, поширені в епохи Хань і Вей, вірші Танської та Сунської династій, музичні драми епохи Юань та ін. Всі вони були нерозривно пов'язані з народною піснею, що служила для багатьох великих поетів і драматургів джерелом безсмертних творінь. У цій творчості відчувається

особливий вплив духовного ладу народних пісень, світ їх відчуттів і думок.

Список використаної літератури

1. Цзо Чжэнь-гуань. О музыкально-теоретической системе «люй» в китайской музыке. //Музыка народов Азии и Африки. Вып. 4. – М. : Сов. композитор, 1987. - С. 257-272. **2. Васильев Б.А.** Китайский классический театр. //Восточный театр, – Л., 1929. – С. 5-19. **3. Конфуций:** Изречения: книга песен и гимнов. /Конфуций; пер. с кит. – Х. : Фолио; М.: АСТ, 2000. — 446, [1] с. **4. Вей Дзюнь.** Особливості розвитку вокальних жанрів традиційної музики Китаю. //Музичне виконавство, вип. 19. – К.: НМАУ, 2003. – С. 241-251.

Сі Даофен. Значення народно-пісенної творчості у виконавському мистецтві Китаю

У статті розкрито значення народно-пісенної творчості у виконавському мистецтві Китаю. Визначено історичне значення китайської народної пісні та її вплив на розвиток національної культури країни.

Ключові слова: народно-пісенна творчість, Китай, виконавське мистецтво.

Си Даофен. Значение народно-песенного творчества в исполнительском искусстве Китая

В статье раскрыто значение народно-песенного творчества в исполнительском искусстве Китая. Определено историческое значение китайской народной песни и ее воздействие на развитие национальной культуры страны.

Ключевые слова: народно-песенное творчество, Китай, исполнительское искусство.

Si Daofeng. The Value of People's Songwriting in the Performing Arts of China

In the article the value of folk-song creativity in the performing arts of China. Definitely a historic Chinese folk song and its impact on the development of the national culture.

Singers creativity of the Chinese people is based on a folk song, the best examples of which differs intimate cantilena lively sense of fullness. Chinese folk song creativity has a very wide range of intonation, allowing movement melodies not only intervals seconds, thirds, or fifths quart, but sixths, sevenths, octaves and wider intervals. It is infinitely extended circle of folk-song intonation, enriched expressive means, added originality organic structure of the Chinese People's melosa. Song folk art should be seen as a reflection of life events and historical processes. On the other hand, the Chinese traditional folk songs found evidence of many important aesthetic principles and norms.

Historical significance of Chinese folk songs are great, because it greatly influenced the development of the national culture of the country. An example of this are the folk songs common in the Han and Wei Tang poems and Sunskoyi dynasties era musical drama Yuan et al. They were closely associated with folk song, which was full of many great poets and playwrights source of immortal creations. In this work there is a special spiritual influence down folk songs, world their feelings and thoughts.

Key words: folk art song, China, performing arts.

Стаття надійшла до редакції 20.02.2013 р.

Прийнята до друку 26.04.2013 р.

Рецензент – д-р пед. наук., проф. Козир А. В.

УДК 37.(091)

О. А. Устименко-Косоріч

СЕРБСЬКА БАЯННО-АКОРДЕОННА ШКОЛА: НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

В процесі розгортання історії сербської музичної освіти та виконавської практики формувались умови для розвитку двох полярних напрямків фахової підготовки баяністів-акордеоністів, які суттєво відрізняються у аксіологічному та професійно-технологічному сенсі: рівнем фахової компетентності педагогів, мотивацією навчання особистості, змістом творчо-практичних та педагогічних дій освітніх закладів, визначенням їх статусу у контексті науково-освітньої політики країни і суспільній свідомості. Мова йде про сербський національний музично-освітній феномен – існування академічної музичної освіти та баянно-акордеонної школи народної музики, які у єдності утворюють певний художньо-духовний пласт інструментальної традиції в культурі Сербії.

Зазначимо, що в більшості країн, переважно пострадянського простору музична практика високої духовної спрямованості сьогодні знаходиться у складному суперечливому становищі. Сучасний розвиток соціуму за визначенням культурологів, соціологів, музикознавців та педагогів, зіткнулось з проблемою втрати його традиційних основ, по Б. Асаф'єву, «єдиного тону мови та музики» [1]. Цей факт вказує на повсюдне зниження в музичній культурі характерної «національної інтонаційної мови», як наслідок, – руйнування музичних традицій та їх зникнення з культурних горизонтів певної країни. Народні музичні традиції пострадянських держав залишаються звуковим «фоном-привидом», який з'являється в інших формах творчої діяльності – популярних музичних жанрах, ширше, – стають предметом бездуховного